

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/183681,Aleksandra-Rybinska-Bielecka-Polski-Biały-Krzyż.html>
27.02.2026, 16:51

Aleksandra Rybińska-Bielecka: Polski Biały Krzyż

Polski Biały Krzyż jest stowarzyszeniem zapomnianym. Większość osób zapytanych o organizację społeczną, która w II RP zajmowała się udzielaniem pomocy humanitarnej w czasie klęsk i wojen, wskazuje na Polski Czerwony Krzyż...

[Kultura](#) [Niepodległość](#) [Polskie wojsko](#) [Propaganda](#)

02.02

Prezydium Walnego Zjazdu Delegatów i Kół Polskiego Białego Krzyża w Kasynie Garnizonowym w Warszawie, 2 grudnia 1938 r. W środku przewodniczący Zjazdu prokurator Turski. Za członkami Prezydium plakat z hasłem wzywającym do wsparcia Polskiego Białego Krzyża. Fot. NAC

A przecież na czele PBK i PCK stała ta sama osoba – Helena Paderewska, zaś Polski Biały Krzyż, powstały w odpowiedzi na wyraźne zapotrzebowanie społeczne, wniósł istotny wkład w szerzenie kultury i oświaty oraz rozbudzanie świadomości narodowej wśród żołnierzy polskich w czasie I wojny światowej, a po jej zakończeniu – w odrodzonym Wojsku Polskim.

„Oto podstawa naszej dumy, gdyż zadaniem Polskiego Białego Krzyża jest praca nad podniesieniem kultury w najdroższej dla narodu instytucji, wśród najukochańszych jego synów, w szeregach armii ojczystej”¹.

Początki

Pierwszą organizacją humanitarną o zasięgu światowym był Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, powołany w 1863 r. Długo nie wyrażał on zgody na utworzenie Polskiego Czerwonego Krzyża, utrzymując, że narodowe komitety mogą powstawać tylko w państwach niepodległych. Helena Paderewska – wspierana przez Polonię amerykańską – postanowiła zatem

utworzyć stowarzyszenie przypominające Czerwony Krzyż, ale od niego niezależne.

W ten sposób 2 lutego 1918 r. w Stanach Zjednoczonych powstał Polski Biały Krzyż. Wówczas jego głównym celem miało być udzielanie pomocy żołnierzom polskim walczącym w trzech zaborczych armiach: rosyjskiej, niemieckiej i austriackiej. Przystąpiono do zbiórki środków finansowych wśród Polaków mieszkających w USA oraz do naboru ochotniczek. Początkowo wywodziły się one z chicagowskiego Związku Polek w Ameryce. Z czasem w działania te zaangażowały się inne polonijne organizacje kobiece.

W tym pierwszym okresie ochotniczek PBK działały tylko w Stanach Zjednoczonych. Udzielały pomocy powracającym z frontu rannym i chorym żołnierzom wywodzącym się z Polonii amerykańskiej. Stopniowo działalność organizacji rozszerzała się i objęła żołnierzy służących w Błękitnej Armii gen. Józefa Hallera we Francji oraz polskich jeńców wojennych z armii niemieckiej i austro-węgierskiej. Ochotniczki opiekowały się rannymi w obozach i wspierały służby medyczne na polu walki. Gromadziły i rozdawały materiały opatrunkowe, ubrania, środki higieniczne, tytoń, bieliznę. Zajmowały się też rozdzielaniem listów oraz paczek przesyłanych z USA dla polskich żołnierzy.

Z inicjatywy PBK zaczęły powstawać Domy Żołnierza. Pierwszy otwarto we włoskiej miejscowości Chivasso, w obozie wojskowym Błękitnej Armii. Kolejne – już w niepodległej Polsce. Władze wojskowe chciały bowiem zapewnić żołnierzom powracającym z obozów jenieckich armii austro-węgierskiej odpowiednie miejsca, w których oczekiwaliby na sformowanie nowych oddziałów i mogliby pożytecznie spędzać czas wolny². Paderewska wróciła do Polski w grudniu 1918 r. i została pierwszym prezesem PBK³.

Wojna polsko-bolszewicka

Po wybuchu wojny z bolszewikami PBK zgromadził środki, dzięki którym zakupiono pociąg sanitarny. Przewożono nim rannych z frontu oraz dostarczano podstawowe środki higieny. Stowarzyszenie obsługiwało także pociąg dostawczy, który dowoził żołnierzom m.in. żywność, tytoń i papierosy⁴. Około pięciuset czołówek frontowych PBK dawało

„zmęczonym, a niekiedy i rannym żołnierzom kąpiel, pożywienie, rozrywkę i bibliotekę najcenniejszych tworców ducha polskiego”⁵.

Na Boże Narodzenie 1919 r. ponad 200 tys. żołnierzy otrzymało podarki, a z okazji świąt Wielkiej Nocy utworzono specjalne komitety zbierające upominki dla wojskowych. Zadaniem PBK było „podnoszenie na duchu” polskich żołnierzy, organizowano dla nich przedstawienia, koncerty oraz zbiórki książek i gazet⁶.

Polski Biały Krzyż otaczał opieką także żołnierzy, którzy przebyli kurację szpitalną, ale potrzebowali czasu, aby powrócić do swoich oddziałów. Organizowano im pobyty na wsi u rodzin chcących ich przyjąć na odpoczynek. W czerwcu 1919 r. w Płomieniach otwarto dom dla ozdrowieńców.

[Czytaj artykuł Aleksandry Rybińskiej-Bieleckiej *Polski Biały Krzyż na portalu przystanekhistoria.pl*](http://portal.przystanekhistoria.pl)

¹ *Polski Biały Krzyż. Sprawozdanie 1918-1933*, Warszawa 1933, s. 6.

² Zob. *Dom Żołnierza Polskiego*, „Żołnierz Polski we Włoszech” 1919, nr 1, s. 6.

³ Jednocześnie po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, z inicjatywy Stowarzyszenia Samarytanin Polski, 18 stycznia 1919 r. zwołano naradę wszystkich istniejących na ziemiach polskich organizacji, które zajmowały się pomocą humanitarną i działały zgodnie z ideałami Międzynarodowego Czerwonego Krzyża. Pod przewodnictwem Heleny Paderewskiej organizacje te utworzyły Polskie Towarzystwo Czerwonego Krzyża. Opracowano następnie jego statut, który został zatwierdzony przez rząd RP 27 kwietnia 1919 r. Prezesem został Paweł Sapieha, a po jego rezygnacji – Paderewska.

⁴ A. Niewęgłowska, *Polski Biały Krzyż a wojsko w latach 1919-1939*, Toruń 2005, s. 32.

⁵ *Polski Biały Krzyż. Sprawozdanie 1918-1933...*, s. 6.

⁶ *Poznajmy Polski Biały Krzyż. Polski Biały Krzyż niesie oświatę żołnierzowi*, Wilno 1938, s. 8.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Kultura, Niepodległość, Polskie wojsko, Propaganda

Artykuł